

*Profilaktyka przemocy
równieżniczej*

Agresja - przemoc

AGRESJA - świadome zamierzone działanie, mające na celu wyrządzenie komuś szkody - fizycznej, psychicznej lub materialnej. Charakterystyczną cechą agresji jest używanie przez kogoś siły fizycznej lub psychicznej wobec osoby o zbliżonych możliwościach, mającej zdolność skutecznej obrony.

PRZEMOC - wykorzystanie swej przewagi nad drugim człowiekiem (fizycznej, emocjonalnej, społecznej, duchowej). Mamy z nią do czynienia, gdy osoba słabsza (ofiara) poddana jest przez dłuższy czas negatywnym działaniom osoby lub grupy osób silniejszych (sprawcy przemocy).

Formy przemocy rówieśniczej

Formy bezpośrednie:

- Fizyczna (bicie, szarpanie, popychanie, niszczenie rzeczy, zabieranie i wymuszanie pieniędzy, plucie, kopanie, zmuszanie do wykonywania poniżających, ośmieszających czynności, w tym seksualnych).
- Słowna (przezywanie, ublizanie, wyśmiewanie, grożenie, prowokowanie poprzez np. robienie min lub wyrażanie różnych opinii).

Formy pośrednie:

- Relacyjna (wykluczenie z grupy rówieśniczej, namawianie innych do odrzucenia ofiary, rozpowszechnianie plotek).
- Cyberprzemoc (nękanie, straszenie, ośmieszanie poprzez wysyłanie sms-ów, e-maili, wiadomości na czatach, umieszczanie lub rozpowszechnianie kompromitujących treści, zdjęć, filmów w Internecie).

Co może sprawić, że niektóre osoby stają się ofiarami?

- „lizus”, osoba, która za bardzo przymila się nauczycielowi
- „ofiara”, osoba, która słabo radzi sobie ze wszystkim
- „tchórz”, osoba, która wszystkiego się boi, słabszy fizycznie, mniej sprawny
- „inny”, odróżniający się
- „kujon”, za bardzo przykłada się do nauki
- uczeń pierwszej klasy
- dziwnie ubrany,
- biedniejszy,
- nowy w grupie

Cechy przemocy rówieśniczej:

- rozgrywa się między równolatkami lub prawie równolatkami, dotyczy osób
- niepełnoletnich;
- rozgrywa się w grupach formalnych i nieformalnych;
- wiąże się z łamaniem norm prawnych i społecznych;
- działanie sprawców jest intencjonalne, powtarza się w czasie;
- między ofiarą i sprawcą występuje nierówność sił.

FILM

<https://www.youtube.com/watch?v=23nnWAiN-do>

<https://www.youtube.com/watch?v=hDqz65alvsw>

Przyczyny
nieprawidłowego
funkcjonowania dzieci?

- Mają ubogie i nieprawidłowe wzorce ról i zachowań w domu.
- Doświadczają silnych negatywnych emocji wywołanych konfliktami lub przemocą w domu (lęk, żal, gniew, smutek). Nikt ich też nie nauczył radzić sobie z emocjami.
- Cierpią z powodu braku zainteresowania ich życiem i rozwojem ze strony znaczących dorosłych.
- Nikt nie inwestował w ich rozwój intelektualny w domu, toteż mają mniejszą wiedzę i umiejętności niż rówieśnicy w klasie.
- W swym krótkim życiu doświadczyli wyłącznie porażek, w tym edukacyjnych, i nie widzą szans na zmianę. Słyszą same negatywne opinie na swój temat. Czują, że nikt ich nie ceni i nie szanuje.
- Nie posiadają niczego, czym mogliby się pochwalić – rodziny, sukcesów, dóbr materialnych lub pieniędzy, ciekawych doświadczeń (np. z wakacyjnych podróży).

- Towarzyszy im poczucie odrzucenia. Nie są zapraszani do kolegów z „normalnych domów” (nie umieliby się odpowiednio zachować, nie stać ich na prezenty urodzinowe i rewanż), toteż są skazani na towarzystwo rówieśniczych grup ryzyka.
- Brakuje im wielu najważniejszych umiejętności psychologicznych i społecznych.
- Z wyżej wymienionych powodów ich poczucie własnej wartości i samoocena są bardzo niskie. Czują się gorsi i myślą pesymistycznie. Nie widzą przed sobą dobrych perspektyw, toteż nie mają motywacji do nauki i zadbania o siebie.
- Doznane upokorzenia sprawiają, że stają się niepewni i przewrażliwieni. Czyjeś neutralne oceny lub drobną krytykę odbierają jako kolejną próbę naruszenia ich godności i reagują gniewem. Mogą się nauczyć wymuszać szacunek otoczenia poprzez przemoc.
- Nie znają swojego potencjału i zasobów. Nikt im ich nie pokazał. Bez wsparcia z zewnątrz będą trwali na ścieżce ryzyka zsuwając się coraz niżej w obszarze ryzyka.

Jakie działania
wychowawcze i
profilaktyczne mogą
wyrównać powyższe
deficyty?

- Przekazywanie wartości i norm społecznych
- Ćwiczenie najważniejszych umiejętności psychologicznych i społecznych.
- Korygowanie błędnych spostrzeżeń i przekonań dotyczących zachowań innych ludzi poprzez ukazywanie rzeczywistych intencji.
- W dyskusjach grupowych agresor dowiadyuje się, że koledzy zupełnie inaczej interpretują czyjeś zachowanie.
- Informowanie o rzeczywistych konsekwencjach zachowań ryzykownych, w tym edukacja prawna. Uczniowie często nie zdają sobie sprawy, na co się narażają. Nie wiedzą też, że niektóre ich działania są przestępstwem zagrożonym sankcjami prawnymi.
- Nagradzanie zachowań prawidłowych i karanie niepożądanych (np. poprzez ponoszenie konsekwencji za łamanie ustalonych zasad).

Działania zapobiegające agresji i przemocy w szkole można podzielić na dwa rodzaje:

1. Działania na poziomie całej szkoły:

- diagnoza
- szkolenia i grupy wsparcia dla nauczycieli
- edukacja rodziców
- stworzenie jasnego systemu norm i zasad szkolnych (wraz z określeniem konsekwencji ich nieprzestrzegania)
- konferencje, warsztaty na temat problemu
- współpraca szkoły ze środowiskiem lokalnym
- nadzór nad uczniami w czasie przerw
- atrakcyjne/ aktywne przerwy
- większa kontrola „ukrytych” miejsc
- budowanie przez nauczycieli relacji zaufania (możesz do mnie przyjść i podzielić się wszystkim)
- utworzenie telefonu/skrzynki kontaktowej w sprawach agresji i przemocy.

2. Działania na poziomie klasy:

- wspólnie ustalone reguły (zasady) mające na celu zapobieganie przemocy (w tym także jasno określone konsekwencje)
- zajęcia profilaktyczne
- regularne rozmowy z uczniami na temat problemów klasowych
- współpraca uczniów w nauce i wspólne organizowanie przyjemności
- spotkania: uczniowie – nauczyciele – rodzice
- wspólne pozytywne działania
- organizacja nauczania z wykorzystaniem pracy w grupach
- nagradzanie dobrych zachowań uczniów.

Jak reagujemy?

Jeśli obserwujemy agresywną zachowanie wśród uczniów, reagujemy:

- natychmiast
- spokojnie / autentycznie
- stanowczo (mówimy zdecydowanym, mocnym głosem, patrzymy na uczniów, mamy wyprostowaną sylwetkę, jesteśmy poważni)
- bez agresji
- konkretnie (krótko – jeden temat, problem)
- konsekwentnie
- używamy komunikatów „ja”

Przykłady konstruktywnych komunikatów

Formułując komunikaty do ucznia, który użył agresji:

- **Opisz, co widzisz (nazwij problem):** Widzę, że kopiesz kolegę... Dziewczyny, obgadujecie Julkę...., Słyszę, że się wyśmiewasz z Adama..., Widzę, że go drażnisz...
- **Akcentuj swój sprzeciw:** Nie zgadzam się..., Nie pozwalam..., Nie wolno....
- **Powołaj się na normy:** Mamy w klasie zasadę, że... , W naszej szkole nie ma miejsca na znęcanie, Ustaliliśmy, że nikogo nie bijemy, W naszej klasie nie przezywamy się.
- **Pokaż konsekwencje takiego zachowania dla poszkodowanego:** Bartka to boli, Joli jest przykro, Jeśli go nie zaprosimy do zabawy, może poczuć się samotnie.
- **Okaz zrozumienie dla dziecka:** Rozumiem, że jesteś a niego zły... Rozumiem, że jesteś już zmęczony..
- **Powiedz krótko, czego oczekujesz:** Pracuj..., Rozwiązuj zadania.... Oczekuję, że będziesz go szanował, Zależy mi, abyś przestrzegał tej zasady.
- **Powiedz, co czujesz:** Denerwuje mnie, Jest mi przykro, Jestem zła, że takie rzeczy mają miejsce w naszej klasie.
- **Zachęć dziecko do pozytywnych zachowań (pochwal, docień):** Dasz radę! Wytrzymasz!

W relacjach z uczniami unikajmy szczególnie:

- **Krzyku:** - „Czasem trzeba nakrzyczeć na klasę, bo inaczej nie dociera”
- **Obrażania. przezywania:** - „Zachowujesz się, jak dzikus. Jesteś leniem”.
- **Ośmieszania ucznia na forum klasy!!!**
- **Sarkazmu. wyśmiewania:** - „Co, przy tablicy głos straciłeś?, To nie wypracowanie, to wypociny”.
- **Braku dyskrecji:** - „Mówiłaś że jesteś niedysponowana, a na lekcji szalejesz”.
- **Izolowania niektórych uczniów:** - „Nie bawcie się z nim, skoro jest niegrzeczny”.
- **Niedopuszczania ucznia do wypowiedzenia własnego zdania w istotnych sprawach,**
- **dotyczących jego osoby:** - „ W ogóle nie interesuje mnie, co masz do powiedzenia. Siadaj, nie będziemy dyskutować. Podjęłam już decyzję”.
- **Niesprawiedliwości w ocenianiu i uprzedzeń do ucznia.**
- **Naznaczania ucznia/klasy:** „ Ty nigdy nic porządnie nie zrobisz. A co ten filozof na to. Jesteście najgorszą klasą w szkole”
- **Chłodu emocjonalnego i Zbytniego dystansowania się do spraw uczniów:** „O nic mnie nie proście, ja tu tylko UCZĘ polskiego”
- **Groźnia:** „ Nie masz co się łudzić, że zdasz u mnie”
- **Rozkazów:** „Natychmiast przeproś kolegę”

Wchodzenia w role sprawcy, by pokazać dziecku, co czuje osoba poszkodowana:

nie stosuj tej samej broni, co sprawca (A jak ja bym cię tak uderzyła, to jak byś się czuł?, Jak cię to tak bawi, co Magda mówi, to proszę na środek. Teraz klasa się pośmieje z ciebie.)

Diagnoza problemu

Diagnoza polega na zebraniu informacji z kilku źródeł na temat:

- jak ta przemoc na co dzień wygląda (przykłady sytuacji, konkretne zdarzenia).
- jak długo trwa,
- jak często do niej dochodzi
- kto jest głównym sprawcą, kto pomocnikiem, jakie inne osoby biorą w tym udział (np. jako „dopingujący” obserwatorzy),
- jak zachowuje się poszkodowany,
- jak reaguje na to klasa, itp.

Prowadzimy zapis całej interwencji co się wydarzyło, jakie metody zostały zastosowane, jaki jest rezultat.

Powołanie zespołu

W sytuacjach szczególnie trudnych warto powołać, na czas określony, nauczycielski zespół interwencyjny. Zespół powołuje dyrektor szkoły (np. na wniosek wychowawcy lub pedagoga). W skład zespołu mogą wejść: pedagog, psycholog, wychowawca, niektórzy nauczyciele uczący, specjalista z poradni współpracującej ze szkołą, inne osoby, które mogą być ważne i przydatne w rozwiązaniu problemu. Zespół dokonuje diagnozy, określa strategię działania w stosunku do sprawcy i poszkodowanego, wspiera wychowawcę w realizacji programu zaradczego.

Rozmowa z dzieckiem poszkodowanym.

- Opisz sytuację, znane Ci fakty: „ od kilku tygodniu obserwuję...”
- Opisz swój stosunek do zdarzeń „chłopcy użyli przemocy, nie zgadzam się na to...”
- Uwolnij dziecko od poczucia winy „chłopcy naruszyli zasady... nie ma w tym twojej winy”
- Powiedz o celu spotkania „Zależy mi aby dokuczanie się skończyło... tobie chcę pomóc...”
- Wysłuchaj relacji dziecka „opowiedz mi co się wydarzyło...” Zapytaj dziecko o jego pomysły na rozwiązanie sytuacji. Poinformuj co zamierzasz zrobić.
- Zachęć dziecko do współpracy,
- Możesz poćwiczyć z dzieckiem asertywne sposoby obrony.

Ważna jest współpraca z rodzicami

- Wyjaśnić dokładnie rodzicom, co wiemy o sytuacji przemocy. Przedstawić jasno swoje stanowisko w tej sprawie - brak zgody na krzywdzenie w klasie. Rodzice powinni przekonać się, że zależy nam na przerwaniu przemocy i że jesteśmy zaangażowani w sprawę.
- Powiedzieć co zamierzamy zrobić i co dotychczas zostało zrobione.
- Wysłuchać propozycji rodziców rozwiązania i oczekiwań rodziców co do szkoły. Omówić możliwości ich realizowania.
- Prosić o cierpliwość i czas na działanie w trosce o dobro właśnie ich dziecka. ustalić częstotliwość i sposób kontaktowania się, przepływu informacji podczas trwania interwencji!

- Można dać wskazówki dotyczące jak pomóc dziecku, polecić materiały do czytania. Przekazać informacje o możliwościach uzyskania specjalistycznej pomocy (PPP, organizacje pozarządowe).
- Pokazać jakie nawyki czy zachowania dziecka (jeśli takie istnieją) mogą narażać go na przemoc i jak je zmienić.
- Jeśli postawa rodziców ma negatywny wpływ na sytuację należy o tym powiedzieć „ Ważne dla nas aby rodzice nie wymierzali sami sprawiedliwości w agresywny sposób, staramy się właśnie tego unikać, to dla wszystkich trudna sytuacja”.
- Gdy istnieje niebezpieczeństwo spotkań poszkodowanego ze „sprawcami” pomiędzy domem a szkołą, należy zaplanować bezpieczny sposób przemieszczania się dziecka z i do szkoły
- Uświadomić rodziców, że mają możliwość zgłoszenia zdarzenia na policję.

Tworzymy hierarchię rozmów stopniujemy napięcie i środki np.:

- Uczeń – wychowawca,
- Uczeń - wychowawca, pedagog,
- Uczeń – wychowawca, rodzice,
- Uczeń – wychowawca, pedagog, rodzice,
- Uczeń – wychowawca, pedagog, inni nauczyciele uczący dziecko,
- Uczeń – wychowawca, pedagog, inni nauczyciele, rodzice.
- Uczeń – wychowawca, pedagog, rodzice, dyrektor.

Pozytywne działania dotyczące problemu agresji/przemocy

- przygotowanie referatu na godzinę wychowawczą (na temat np. dlaczego przezywanie jest krzywdzące) lub wygłoszenie go w młodszej klasie
- przygotowanie wystawy. gazetki szkolnej na temat agresji/przemocy
- zrealizowanie wywiadu np. z nauczycielem na temat przemocy do gazetki szkolnej
- nakręcenie filmu komórką na temat jakiejś normy szkolnej/klasowej

Ważne!

Warunki skuteczności stosowania kar:

- spójność stosowania kar przez ważne osoby z otoczenia dziecka
- natychmiastowość zastosowania
- dotkliwość kary – znajomość dziecka
- adekwatność do przewinienia

Pamiętaj!!!

Gdy nauczyciel zachowuje się agresywnie lub używa przemocy:

- *Uczniowie uczą się stosowania przemocy.*
- *Uczniowie uczą się, że władza i siła ma decydujące znaczenie.*
- *Uczniowie czują się upokorzeni i mogą stać się bardziej agresywni.*

Agresja i przemoc *była, jest i będzie*, jednak od nas zależy jak będziemy sobie z nią radzić. Trudy i problemy wychowawcze nie znikną choć byśmy bardzo tego chcieli. Pamiętajmy, że każdy kryzys to potencjalna szansa rozwoju.

Dziękuję za uwagę :)

Ewa Duchnowska